

Regeringens nya förslag kan leda till politiska åtal

GUNNAR STRÖMMER

Publicerad 23 jan 2024 kl 14.15

Gunnar Strömmer och regeringen vill införa ett nytt brott. Nils Funcke ser hur insikter och historiska erfarenheter har gått förlorade.

MEST SETT

Senaste nyheterna från Expressen

Nyheter • Snackisar • Intervjuer

Enligt justitieminister Gunnar Strömmer vill regeringen införa ett nytt brott, "förolämpning ...
Foto: SAMUEL STEÉN/TT / TT NYHETSBYRÅN

Kulturen

Dela artikel

Kopiera länk

KULTURDEBATT. Justitieminister **Gunnar Strömmer** har deklarerat att regeringen tänker införa ett nytt brott, "förolämpning mot tjänsteman".

Ett specifikt skydd för ämbetsmän mot våld och hot har alltid funnits i strafflagen och brottsbalken. Skyddet mot förolämpning har utformats lite olika och träffbilden har skiftat över tid. I äldre rätt användes begrepp som skymfande, smädande, skändliga och förklenande uttryck. Särskilt skyddade var medlemmar av det svenska kungahuset. Monarken skulle hållas i helgd och vördnad. Även utländska kungar skyddades mot smädelser och kritik, liksom kyrkans ritualer och gud nåde den som ifrågasatte ett liv efter detta. Brotten har även funnits i grundlag, tryckfrihetsförordningen.

Straffen har varit stränga, androm till varnagel, för att upprätthålla gällande maktförhållanden i samhället.

SENASTE NYTT

23 jan

Regeringens nya förslag kan leda till politiska åtal

22 jan

Äntligen har vi sekulära samma status som kyrkan

20 jan

Nu vill feminister bara sälja menstrosor på Instagram

17 jan

Det finns bara en rätt väg för public service

16 jan

Vi har inte duckat för kriget

16 jan

Mindre fokus på pengar kan vara bra för skolan

12 jan

Jag vill inte förvanska verkligheten på Tiktok

12 jan

Tjejlogik är att killar ska betala för tjejers kärlek

10 jan

Nedskärningar kommer göra våra skolor sämre

09 jan

Vi sa: "Aldrig mer tight" – men minnena bleknar

Jan Myrdal och Jan Guillou.

Foto: THOMAS JOHANSSON/TT / TT NYHETSBYRÅN, JESSICA GOW/TT / TT NYHETSBYRÅN

Den 17 januari 1975 inleddes ett tryckfrihetsmål mot utgivaren för Folket i Bild/Kulturfront. **Jan Myrdal** hade i en skriftställning med formuleringar skarpa som rakblad kritiserat ledamöterna i Högsta Domstolen för att de nekade att pröva spiondomen mot IB-avslöjaren **Jan Guillou**. Genom att avvisa begäran om prövning skyddades de verkliga brottslingarna, politiker och ämbetsmän, "den ena handen tvättar den andra".

Justitiekanslern, JK, **Ingvar Gullnäs** ansåg att flera formuleringar i Myrdals skriftställning utgjorde brott mot tryckfrihetsförordningens förbud "att undergräva aktningen för myndighet". I brottsbalken konkretiserat som "beljugande av myndighet".

Juryfriade FiB/K. Sämre gick det för chefredaktörerna för arbetarrörelsens tidningar. Åren 1887–1889 och 1906–1911 utsattes Arbetet, Brand, Socialdemokraten, Folkets Röst, Proletären med flera för ett formidabelt åtalsraseri. Det var regeringen som genom justitieministern väckte åtal. Merparten av åtalen slutade i fällande domar för förnekelse, sårande av tukt och sedlighet, smädande av krönte huvuden och ämbetsmän samt skymfande av nattvarden. **Hjalmar Branting**, **Axel Danielsson**, **Hinke Bergegren** var några av de som fick skaka galler. När tidningarna kritiserade domarna väntande nya åtal för "smädande" av tjänsteman. Sammanlagt utdömdes under perioden 1906–1911 totalt 90 års straffarbete och 15 års fängelse.

Ett år efter den friade domen mot FiB/K avskaffades bestämmelsen om missaktning mot tjänsteman i såväl brottsbalken som tryckfrihetsförordningen. Kvar fanns möjligheten för den enskilde ämbetsmannen att försöka få åklagare att efter särskild prövning väcka allmänt åtal för förolämpning eller väcka enskilt åtal. Förtal och förolämpning kunde och kan i dag beivras oavsett om yttrandet publicerats i en dagstidning, tidskrift, på internet eller uttrycks verbalt.

Utredningen om ett förstärkt skydd för tjänstemän (SOU 2024:1) har välkomnats av justitieministern. Utredaren föreslår att missfirmelsebrottet återinförs. Enligt förslaget ska det vara straffbart att "rikta beskyllning, nedsättande uttalanden" mot en tjänsteman "vid hans eller hennes myndighetsutövning" om yttrandet är ägnad att "kränka hans eller hennes självkänsla eller värdighet". Brottet rubriceras som "förolämpning mot tjänsteman" och föreslås omfatta även angrepp på personer inom vissa samhällsnyttiga funktioner.

Det föreslagna brottet blir också ett tryckfrihetsbrott eftersom förolämpning finns upptaget i tryckfrihetsförordningens brottskatalog.

Många tjänstemän är utsatta, det gäller inte minst poliser, socialarbetare och kronofogdar.

Brottet ska falla under allmänt åtal. Därmed slopas den särskilda åtalsprövningen och utredningen uppskattar att det nya brottet kommer att leda till minst 50 åtal per år.

Många tjänstemän är utsatta, det gäller inte minst poliser, socialarbetare och kronofogdar. Skärpta straff för våld och olaga hot är motiverat för att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner. Förslagen är extra motiverade när våld och hot används för att påverka tjänstemän att fatta eller avstå från att fatta vissa beslut.

Men rätten att kritisera och ifrågasätta omdömet hos de som fattar beslut måste vara vid. Även yttranden som kan anses kränka beslutfattarens "självkänsla och värdighet" bör inte straffbeläggas. Myndighetskritik är sällan salongsfälig.

Möjligheten att väcka åtal för förolämpning av tjänsteman finns i dag. Men allmänt åtal måste prövas särskilt och vara motiverat av ett samhällsintresse samt att tjänstemannen vill ha en process. Det innebär att det finns en tröskel som innebär att allmänt åtal endast kommer i fråga om det finns ett starkt och tydligt samhällsintresse för att beivra ett yttrande.

Det nya brottet kräver ingen särskild prövning. Det riskerar att även motiverad kritik, sakligt torr eller satiriskt hämmas och i värsta fall helt uteblir.

Så är det inte tänkt och så ska det inte bli. Det ska finnas utrymme för enstaka yttranden som sker i affekt och kritik i sak. Avsikten är enligt utredaren inte att fler gärningar än i dag ska bli straffbara.

Det låter betryggande. Därför kan det tyckas långsökt att dra upp över 100 år gamla åtal och åtalet mot FiB/Kulturfront. Men exemplen åskådliggör att i pressade lägen kommer de bestämmelser som finns att användas och töjas till oigenkännlighet. Ibland betingade av tydligt politiska syften. Även om juryn och instruktionen att beakta yttrandefrihetsintresset i tryckfrihetsmål har en återhållande effekt riskerar åtalerna, i synnerhet om de blir fler, att begränsa samhällsdebatten.

Det finns anledning att påminna om slutsatserna i den utredning som låg till grund för avskaffandet av missfirmelse av tjänsteman. En bestämmelse skulle riskera att inkräkta "på den rätt till fri kritik av bland annat myndigheter som så starkt hävdas – och utövas – i den allmänna debatten" menade utredaren och "snarare försvaga än stärka förtroendet för den myndighet som varit utsatt för ryktesspridningen".

Dessa insikter har gått förlorade och historiska erfarenheter negligeras i ett lagstiftningsarbete vars omfattning och forcering i alla led vi sällan skådat.

Av Nils Funcke

Nils Funcke är journalist och tryck- och yttrandefrihetsexpert.

LÄS MER: [GUNILLA BRODREJ: Tom Alandh tar farväl av tittarna efter 50 år](#)

LÄS MER: [JOEL HALLDORF: Nu talar den avkragade biskopen ut om skandalen](#)

Relaterade ämnen

[JAN GUILLOU](#), [HJALMAR BRANTING](#), [JUSTITIEKANSLERN](#), [NILS FUNCKE](#)

Anmäl text- och faktafel Anmäl till [Medieombudsmannen](#)

Detta är en kulturartikel, där skribenter kan uttrycka personliga åsikter och göra bedömningar av konstnärliga verk.

TIPSA OSS

SMS/MMS: [0790 - 643 643](tel:0790643643)

Mejla: tipsa@expressen.se

[Fler tipsalternativ](#)

PRENUMERATION

[Expressen Premium](#)

[Expressen Premium Max](#)

[Pappersprenumeration](#)

KONTAKTA OSS

[Redaktionen](#)

[Kundservice](#)

[Press](#)

[Jobba hos oss](#)

[Om Expressen](#)

[Information in other languages](#)

ANSVARIGA

Chefredaktör: [Klas Granström](#)

Biträdande chefredaktör: [Karin Olsson](#)

Kulturchef: [Victor Malm](#)

Politisk redaktör: [Patrik Kronqvist](#)

Verkställande direktör: [Anders Eriksson](#)

Annonsdirektör: [Alexander Lydecker](#)

[Hantera kakor](#)

[Kakpolicy](#)

[Upphovsrätt och AI](#)

[IAB Sweden Golden Standard](#)

[Personuppgifter](#)

[Annonser](#)

[Bonnier News](#)

[Anmäl till Medieombudsmannen](#)

[Anmäl störande/felaktig annons](#)

[Sitemap: A till Ö](#)

Expressen är en del av Bonnier News

Ansvarig utgivare: Klas Granström

Affärsområdeschef: Klas Granström

© Expressen Lifestyle AB

[Mobilversion](#) [Tabletversion](#) [Webbversion](#)